

Népmesék Bátáról

1929-ben egy 89 éves öregasszony mesélte el, aki az ő szépapjától hallotta

1.

A nagyöregapámtól hallottam a következő esetet. Édesapám mesélte el. Valamikor régen, a nagyöregapám éjszaka jött haza. Kikötötte ladikját a község alatt és az úton igyekezett hazafelé. Egyszer csak hallja ám, hogy a kutyák valamit nagyon ugatnak; fogják erősen és ugatják. Amint hát arra, közelebb ér, oda, ahol most a Cigányvölgy mellett a Karádiék háza van, látja, hogy egy gombolyag hentereg a földön a kutyák pedig futnak utána és dühösen kapkodják. Már jól megmarcingolták, mire öregapám odaért. Mikor egész közel ért hozzá a gombolyag megállt, pedig ott egy kicsit lejt is az út, de azért mégis megállt neki a gombolyag. Lehajolt felvette, a kutyák erre se szó se beszéd, egyet se szóltak, hanem elszéledtek. Akkor aztán öregapám a tarisznyájába tette a gombolyagot, és tovább ballagott hazafelé.

Mikor aztán hazaért első dolga volt megmutatni a feleségének. Kivette a tarisznyából és mutatta:

- Nézd asszony mit találtam az úton: ott hentergett az úton, a kutyáktól vettem el, majd szét szaggatták. Fogd na, jó lesz hálót kötni!
- Ejnye, hát hogyan gondolta ke, ilyent hazahozni, tudhatná ke, hogy nem jó dolog ez.
- Ezzel fogta és a kucóba dobta. Megvacsoráltak, lefeküdtek.
- Másnap reggel, jobban mondva hajnalban, amikor felkeltek, látják, hogy egy ősz öregember ül a kucóban. Akkor aztán megmozdult az ember kijött a kucóból és azt mondta:
 - Szerencséd te ember, hogy tegnap felvettél és nem hagytad, hogy a kutyák szétszaggassanak, mert szétszaggattak volna, mert már nem bírtam sokáig a futást, szerencséd, mert ha nem teszed, hát holnap az egész község gugát kapott volna. De így most megmenekültetek. Téged pedig azzal jutalmazlak meg, hogy hetedhét ízzen való nemzetséged se fog torokfájásba' meghalni, mert tudd meg, hogy én vagyok a gugahalál (torokgyík, difteria). Ezt mondta és mintha ott se lett volna, eltűnt.

Ez igaz is, mert mióta én tudom, még az én nemzetségemből soha senki sem halt meg torokfájásban.

2.

Még én kislány voltam. Az apám kocsmáros volt. A község borát mértük. A mienk volt a leghíresebb kocsmá Bátán. Az utasok mind hozzánk jöttek. Hozzánk jöttek a betyárok is, mert akkor voltak még azok is. Voltak, mert hát akkor még az Újváros helyén erdőség volt, a töltés se volt meg, áradáskor az egész mezőség víz alatt volt. Könnyen megbújtak a betyárok. Csendőrök se voltak Bátán, Bátaszékről jöttek néha a pandúrok.

Emlékszek reá, Ráadás Toninak hívták az egyik betyárt. Nálunk mulatott egyszer. Valahonnan a Dunántúlról való volt. Ott lakott a Jaj-tanyán. De nem a földön, hanem a fán, hogy a pandúrok észre ne vegyék. Zöld volt a szúnyoghálója, olyan mint a falevél. Nem is soha megfogni. Mondom nálunk mulatott. Őszies, hideg idő volt, a nótája is olyan:

Édes lovam, fogy a mező;

ősz hónap, hideg eső.

Hej jobb volna hazamenni,

Mint Zomborból lovat lopni.

Kislány voltam és félénken hallgattam.

3.

Született egyszer egy asszonynak egy gyermeke. Hét teljes télen és nyáron át szoptatta, de a gyerek csak nem akart megnőni. Mindig csak akkora és olyan maradt, mint akkor volt, mikor megszületett. Szegény asszony sok éjt átvirrasztott és sok nappalt átsírt gyermeke miatt, de mindez semmit sem használt. Ilyen szomorú állapotok között talált rá a házára egy öreg katona, mert akkor nem három se hat, hanem harminc esztendeig kellett szolgálni a császárt. Itt is öregedtek meg a legények. Mikor azután kiszabadultak a regula alól élemedett emberek voltak, tapasztaltak és világot látottak. Ha hazavetődtek idegen országokból, csak a községeket járták és mert (tapasztaltak voltak) a hosszú katonáskodás alatt elszoktak a dologtól. Mondom a falukat járták és, mert tapasztaltak voltak, ahol lehetett, segítettek is. Beszállt tehát ehhez a szerencsétlen asszonyhoz egy ilyen öreg katona. A jó asszony adott neki enni, inni, azután sírva mondta el neki az ő nagy baját. A katona nem szólt semmi, hanem csak megnézte jól a gyermeket és észrevétlenül, hogy a gyerek ne lássa, intett az asszonynak, hogy menjen csak ki a konyhába. A gyerek szokása szerint most is éktelenül sivalkodott. Az asszony bár máskor ilyenkor már azt se tudta, hogy kedvezzen fiának, most hagyta sivalkodni.

A konyhában azután azt mondta a katona az asszonynak, hogy Ő tudja már mi a baja a gyerekeknek. Azért most ne is kérdezzen semmit se, hanem csak tegye azt, amit ő neki mond. Holnap, amikor reggel fölkel, tegyen úgy, mintha a mezőre akarna menni kapálni. Készülődjön el úgy, amint máskor szokott. Titkon azonban menjen föl a padlásra és fúrjon egy lukat a mennyezetbe pontosan a gyerek bölcsoje fölött. Azután enni pedig készítsen a gyerekek rántott levest, tegye bele egy bögrikébe, melléje pedig tegyen egy nagy kanalat. Azután csókolja meg a fiát, zárja be maga után az ajtót, szóval tegyen úgy, mintha elmenne. Ne menjen azután sehova se, hanem óvatosan menjen fel a padlásra és nézzen le a lukon. El fog csodálkozni azon, amit látni fog.

Az asszony tényleg úgy is tett. Megfúrta a lukat, elkészítette az ételt, kis bögrét, nagy kanalat, megcsókolta gyermekét és nem törődve annak éktelen lármájával úgy tett, mintha elment volna. Óvatosan felmászott a padlásra és lélegzetét is visszafojtotta, úgy várta mi lesz. Várt, várt hát egyszer csak, mikor már a gyerek megunt a sírást és látta, hogy hiába óvogat nem jön senki babusgatni, megrázkódott felült a bölcsoben. Hát akkor látja ám az asszony, hogy nem is az ő gyermeke ül a bölcsoben, hanem egy csúf, öreg boszorkány. Kiszállt a bölcsoből, odament az asztalhoz és megnézte az ételt, amin nagyon elcsodálkozott, és így szólt:

- Megöregedtem már hétszer láttam a Dunát Dunának, hétszer pedig szántóföldnek, de ilyet még nem láttam. Mert bár azt sem értem, hogy hogyan lehet egy szopós gyermeket egész napra magára hagyni, azután olyannak, aki még járni se tud az asztalra készíteni az ennilót, és pláne rántott levest, bár ezeket se értem, mégis hagyom, de azt hogy hogyan lehet kikészíteni kis bögrét és nagy kanalat, sehogy sem értem. Hétszer láttam a Dunát Dunának, hétszer meg szántóföldnek, de ilyet még nem láttam. Ezzel azután mivel enni nem tudott a kis bögréből, a nagy kanállal, visszabújt a bölcsobe megint, mint a kisgyerek.

Mikor ezt az asszony látta alig mert mozdulni a helyéről és remegve mesélte el a katonának a látottakat. A katona azután megvigasztalta az asszonyt és meghagyta neki, hogy ezentúl mindennap csináljon hasonlóképpen. Az asszony úgy is tett egy álló hétig. A hetedik napon azután a boszorkány megsokallta az éhezést, otthagya az asszonyt és cserébe visszahozta neki az igazi fiát, akit már régen máshova vitt el és maga feküdt a helyébe. Mikor a jó asszony meglátta az igazi fiát boldogan ölelte keblére. A katonát pedig, mivel úgy megsegítette jó tanácsaival, örökre magához fogadta.

Fájth Jenő b3tai pl3b3nos gy3jtt3se, 1929

Forras: B3tai R3mai Katolikus Pl3b3nia Lev3lt3ra, Fájth Jen3 hagyat3k, k3ziratok